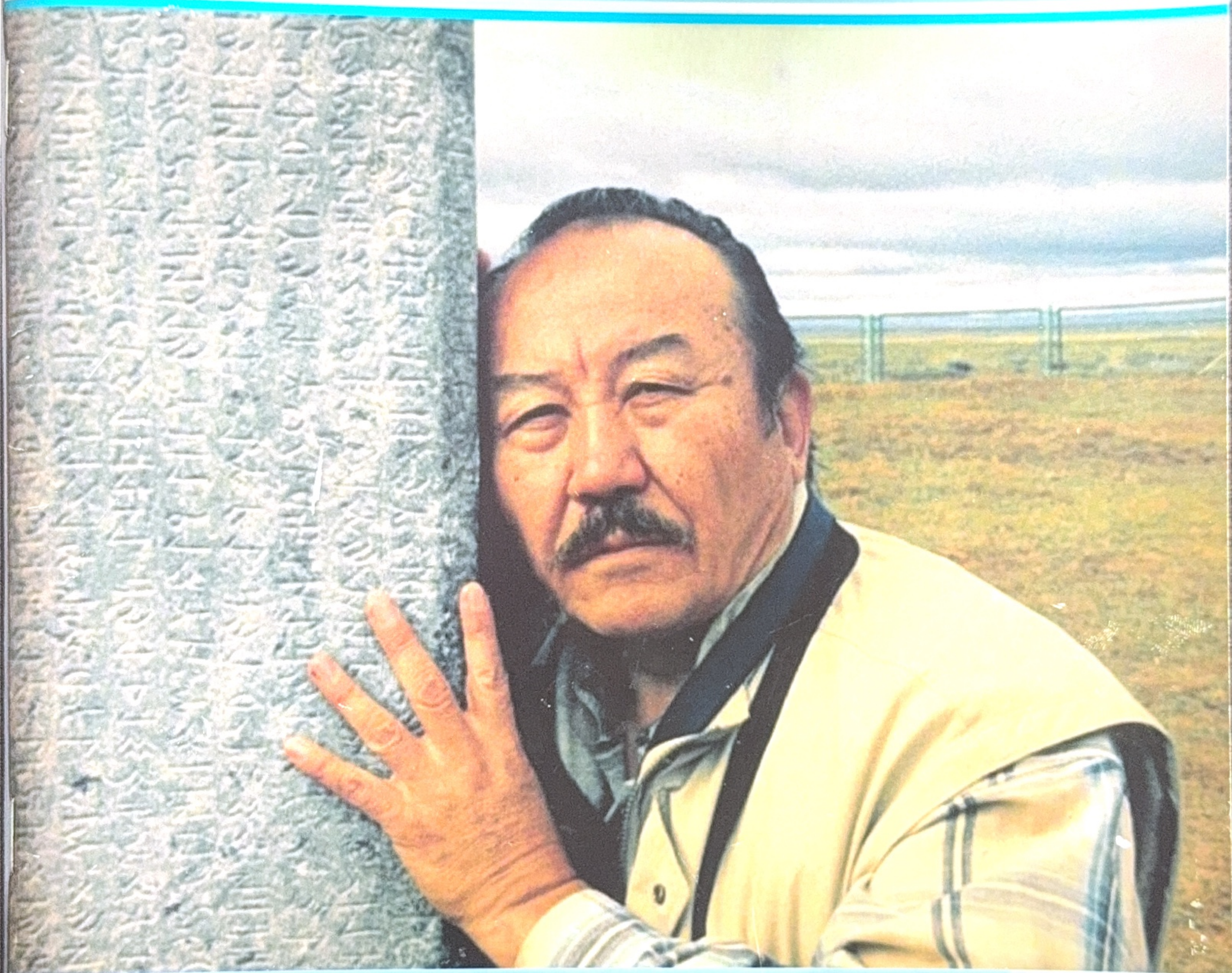

ALTYN QALAM

Республикалық ғылыми-әдістемелік журнал

№2(3) ақпан 2025

индекс: 76225

МҰХТАР МАҒАУШИННІҢ
туғанына 85 жыл

Калимбетова Айгуль Мухамбетжановна
Маңғыстау обл. Түпқараған ауданы,
Сайын Шапағатов ауылы
"Керемет 1" бөбекжай балабақшасының
Тәрбиешісі

Бала мінез-құлқындағы өзгерістер: себептері мен шешу жолдары

Баланың мінез-құлқындағы өзгерістер – ата-аналар мен тәрбиешілер үшін үлкен мәнге ие күрделі мәселе. Балалар өсіп, дамыған сайын олардың мінезінде түрлі өзгерістер пайда болуы заңды құбылыс. Кейбір жағдайларда бұл өзгерістер қалыпты дамудың бір бөлігі болса, кейде олар ішкі немесе сыртқы факторлардың әсерінен туындайды. Мінез-құлықтың өзгеру себептерін түсіну және оларды дұрыс басқару – баланың үйлесімді дамуына ықпал ететін маңызды міндеттердің бірі.

Баланың мінезіндегі өзгерістер әртүрлі факторларға байланысты болуы мүмкін. Олардың ішінде ең кең тарағандары: жас ерекшеліктеріне байланысты өзгерістер, отбасылық жағдайлар, қоршаған орта әсері, эмоциялық және психологиялық жағдайлар, физиологиялық факторлар және технология мен гаджеттердің әсері. Әрбір даму кезеңінде балалардың мінез-құлқы өзгереді. Мысалы, сәбилік шақтан мектепке дейінгі кезеңге өту барысында балада тәуелсіздікке ұмтылу пайда болады, бұл кейде қыңырлық немесе агрессия түрінде көрінуі мүмкін. Сонымен қатар, ата-аналар арасындағы қарым-қатынас, ажырасу, жаңа отбасы мүшелерінің пайда болуы, ата-ананың балаға жеткілікті көңіл бөлмеуі де мінез-құлықтың өзгеруіне ықпал етеді.

Қоршаған орта, яғни балабақшадағы немесе мектептегі жағдай, құрдастарымен қарым-қатынас, тәрбиешілер мен мұғалімдердің көзқарасы баланың мінезіне тікелей әсер етеді. Стресс, қорқыныш, үрей, көңіл-күйдің өзгеруі, денсаулық жағдайының нашарлауы, шаршау, дұрыс тамақтанбау, ұйқының жеткіліксіздігі баланың ашушандығына немесе белсенділігінің төмендеуіне себеп болуы мүмкін. Сондай-ақ, ұзақ уақыт бойы телефон, планшет, компьютер қолдану баланың әлеуметтік дағдыларына кері әсерін тигізіп, агрессия немесе тұйықтыққа әкелуі мүмкін.

Бала мінез-құлқындағы өзгерістерді түзету үшін ата-аналар мен тәрбиешілер бірнеше тиімді әдістерді қолдана алады. Балаға назар аударып, оның ішкі сезімдері мен мәселелерін түсінуге тырысу маңызды. Баламен ашық сөйлесіп, оның ойларын тыңдау қажет. Сонымен қатар, тұрақты тәртіп пен күн тәртібін сақтау арқылы баланың өзін қауіпсіз және сенімді сезінуіне көмектесуге

болады. Балаға өз сезімдерін дұрыс білдіруді үйрету, түрлі ойындар, ертегілер, әңгімелер қолдану маңызды.

Баланың мінез-құлқындағы өзгерістердің алдын алу үшін ата-аналар мен педагогтер балаға ерекше көңіл бөліп, оның жан-жақты дамуына жағдай жасауы керек. Баланы мақтау, оның жетістіктерін атап өту оның өзін-өзі бағалауын арттырып, дұрыс мінез-құлыққа ынталандырады. Ата-аналар мен тәрбиешілер баламен бірге ойнап, серуендеп, әңгімелесуі керек. Бұл оның эмоционалдық жағдайын жақсартады. Кейбір жағдайларда шектеулер қою және белгілі бір мінез-құлыққа қатысты нақты ережелер орнату қажет. Бірақ бұл баланың еркіндігін шектемей, оның түсінуіне мүмкіндік беретіндей болуы керек. Спорт, серуендеу, би, йога сияқты белсенділік түрлері баланың эмоционалдық жағдайын жақсартып, ашушандықты азайтады. Егер бала мінез-құлқындағы өзгерістер ұзаққа созылып, күнделікті өмірге кері әсер етсе, психолог немесе педагог мамандардың көмегіне жүгіну қажет.

Бала тәрбиесінде ең маңызды факторлардың бірі – ата-аналар мен тәрбиешілердің бірлесе әрекет етуі. Баланың мінез-құлқындағы өзгерістер оның даму үдерісінің табиғи бөлігі. Алайда бұл өзгерістердің артында белгілі бір себептер жатуы мүмкін екенін ескеру қажет. Ата-аналар мен тәрбиешілер баланың ішкі әлемін түсінуге тырысып, оған қолдау көрсетуі маңызды. Мінез-құлықтың өзгеру себептерін анықтап, дұрыс шешу жолдарын қолдану баланың үйлесімді дамуына, өзін сенімді сезінуіне және болашақта табысты тұлға болып қалыптасуына ықпал етеді.

Баланың эмоционалдық тұрақтылығы мен дұрыс мінез-құлқын қалыптастыру үшін оған қолдау көрсету, жағымды орта жасау, дұрыс тәрбие беру аса маңызды. Тәрбиешілер мен ата-аналар бұл үдерісте өзара тығыз байланыста жұмыс істеуі керек. Сонда ғана бала өз ортасында өзін жайлы сезініп, өмірге оң көзқараспен қарайды, әлеуметтік дағдыларын дұрыс қалыптастырады және өз әлеуетін толық жүзеге асырады. Осылайша, балаға көңіл бөлініп, дұрыс бағыт-бағдар берілгенде, оның мінез-құлқындағы өзгерістер оң нәтижеге жетелейді. Тәрбиенің басты мақсаты – баланы қоғамда өз орнын таба алатын, жауапкершілікті сезінетін, өзін және өзгелерді құрметтейтін тұлға ретінде қалыптастыру. Бұл ретте, ата-аналар мен педагогтердің рөлі зор. Балаға деген сүйіспеншілік, түсіністік және қолдау көрсету – оның болашақтағы жетістігінің кепілі болмақ.